

VIJEĆE ZA FINANCIJSKU STABILNOST

HNB, Hanfa, MF, HAOD

IZVJEŠTAJ O RADU VIJEĆA ZA FINANCIJSKU STABILNOST U 2022. GODINI

UVODNE NAPOMENE

Vijeće za financijsku stabilnost (Vijeće) u 2022. godini raspravljalo je o stanju i kretanjima u financijskom sektoru, pratilo je utjecaj pogoršanih gospodarskih izgleda i povišene inflacije na sistemske rizike za financijski sustav te je razmjenjivalo informacije i usklađivalo regulatorne aktivnosti institucija čiji su predstavnici članovi Vijeća. Vijeće je uz identifikaciju sistemskih rizika osiguravalo suradnju i razmjenu informacija između nadležnih tijela, razmatralo aktivnosti povezane s ispunjavanjem zahtjeva Europskog odbora za sistemske rizike (u nastavku teksta: ESRB) te obavljalo ostale zadatke određene Zakonom o Vijeću za financijsku stabilnost.

SASTAV VIJEĆA ZA FINANCIJSKU STABILNOST

Vijeće se sastoji od deset članova: predstavnika Hrvatske narodne banke (HNB), Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (Hanfa), Ministarstva financija Republike Hrvatske (Ministarstvo) i Hrvatske agencije za osiguranje depozita (HAOD).

Predsjednik i član Vijeća po položaju jest guverner HNB-a Boris Vujčić. Ostali predstavnici HNB-a, ponovno imenovani Odlukom Savjeta HNB-a iz prosinca 2021., bili su: Sandra Švaljek, zamjenica guvernera, Roman Šubić, viceguverner i Vedran Šošić, glavni ekonomist HNB-a.

Predstavnici Hanfe bili su predsjednik Upravnog vijeća Ante Žigman, po svojem položaju, na obje sjednice, te Tomislav Ridzak, član Upravnog vijeća Hanfe na prvoj, a njegova zamjenica Ivana Herceg, direktorica Sektora za sistemske rizike i zaštitu potrošača, na drugoj sjednici.

Predstavnici Ministarstva financija bili su ministar (Zdravko Marić na prvoj sjednici, u svibnju i Marko Primorac na drugoj sjednici, u studenome) i ravnatelj Uprave za upravljanje javnim dugom Hrvoje Radovanić.

HAOD su predstavljale direktorica Marija Hrebac i voditeljica odjela sanacije institucija Branka Križanić.

RAD VIJEĆA ZA FINACIJSKU STABILNOST

U 2022. godini Vijeće se sastalo dva puta, 17. svibnja i 21. studenoga, a među temama o kojima se raspravljalo prevladavali su rizici povezani s geopolitičkim nestabilnostima, pogoršanjem gospodarskih izgleda i povišenom inflacijom te rasprava o odgovarajućim planiranim i poduzetim regulatornim aktivnostima usmjerenima prema ublažavanju rizika i jačanju otpornosti financijskog sustava.

Na sjednici u svibnju, prije početka redovnog rada prema točkama dnevnog reda, članovi Vijeća informirani su o aktivnostima poduzetima nakon prošle sjednice. Naime, u veljači 2022. provelo se izjašnjavanje elektroničkom poštom o zahtjevu ESRB-a glede načina dijeljenja podataka o mjerama potpore tijekom pandemije, koje su nacionalna makrobonitetna tijela slala ESRB-u na temelju Preporuke ESRB/2020/08. Po provedenom elektroničkom glasovanju Tajništvo Vijeća poslalo je odgovor ESRB-u da Vijeće podupire opciju da podaci o mjerama potpore tijekom pandemije budu dostupni svim tijelima i institucijama bez obzira na članstvo u ESRB-u, na zahtjev i uz obrazloženje svrhe. Budući da su rezultati izjašnjavanja na razini EU-a bili podijeljeni između opcija B (dostupno samo članstvu ESRB-a) i C (dostupno unutar i izvan članstva ESRB-a), ESRB je podatke za svaku zemlju odlučio dijeliti prema odabranoj opciji, uz mogućnost naknadne promjene preferencija.

U daljnjem tijeku sjednice članovi Vijeća upoznati su s razvojem glavnih sistemskih rizika za stabilnost financijskog sustava, koji u prvom redu proizlaze iz neizvjesnosti u vezi s trajanjem i posljedicama rata u Ukrajini, rastuće inflacije i očekivane normalizacije monetarne politike središnjih banaka diljem svijeta. Naglašeno je da je i u okružju jačanja sistemskih rizika na početku 2022. bankovni sustav ostao visoko kapitaliziran i likvidan. Očekivani porast kamatnih stopa na svjetskim tržištima pooštava i domaće uvjete financiranja, što će povećati teret otplate duga kod ugovora s promjenjivim kamatnim stopama i cijenu novog zaduživanja, dok bi, s druge strane, uvođenje eura moglo donekle ublažiti intenzitet takvih kretanja.

Izloženost domaćeg sektora financijskih usluga korekcijama cijena dioničkih ulaganja povećala se, uz istodobno blago povećanje kamatnog rizika, s obzirom na ostvareni rast kamatnih stopa i prinosa u prvih pet mjeseci 2022. Iako su se navedena kretanja negativno odrazila na prinose investicijskih portfelja institucionalnih investitora, a u određenim segmentima prouzročila i blage likvidnosne pritiske, sistemski rizici u sektoru financijskih usluga ipak se nisu znatnije povećali tijekom prvog polugodišta 2022. i nisu ugrozili stabilnost tog sektora.

Predsjednica HAOD-a izvijestila je da su u prvom tromjesečju 2022. znatno porasli ukupni osigurani depoziti, što je aktiviralo zakonsku obvezu naplate premije osiguranja depozita kako bi se ponovo dosegla zakonski propisana razina zaštite deponenata.

Na sjednici u prosincu članovi Vijeća upoznati su s kretanjima, stanjem i rizicima za stabilnost financijskog sustava. U raspravi je zaključeno da su i u drugoj polovini godine dominirali isti rizici za stabilnost financijskog sustava kao i na početku godine, ali je njihov intenzitet donekle ojačao. Porast ključnih kamatnih stopa ESB-a imao je vrlo blag i ograničen učinak na uvjete financiranja u Hrvatskoj, no s očekivanim daljnjim stezanjem monetarne politike taj bi učinak mogao ojačati. U uvjetima pogoršanih gospodarskih izgleda i povišene inflacije raspoloženje globalnih ulagača manje je optimistično, pa se cijene financijske imovine na gotovo svim segmentima globalnih financijskih tržišta nastavljaju smanjivati.

Na sjednici je izviješteno i o makrobonitetnim aktivnostima HNB-a: (1) najavi povećanja protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala radi porasta cikličkih sistemskih rizika, (2) redovitom godišnjem utvrđivanju ostalih sistemski važnih institucija, pri čemu je kao i prethodne utvrđeno sedam ostalih sistemski važnih institucija, (3) redovitoj godišnjoj ocjeni prikladnosti pondera rizika za izloženosti osigurane nekretninama, pri čemu su ponderi rizika u primjeni ocijenjeni kao prikladni te (4) (ne)priznavanju makrobonitetnih mjera država članica EGP-a.

Mjere koje su tijekom 2022. uvodile članice Vijeća ocijenjene su razmjernima rizicima s kojima se suočavao financijski sustav, a samo Vijeće nije uputilo dodatna upozorenja ni preporuke o primjeni mjera i instrumenata makrobonitetne politike. Vijeće je objavilo dva priopćenja, u kojima je informiralo javnost o održanim sjednicama, najvažnijim temama i zaključcima provedenih rasprava kao i Izvještaj o radu Vijeća u 2021. godini.

OPĆA OCJENA FINACIJSKE STABILNOSTI U 2022. GODINI

Nakon snažnog oporavka gospodarske aktivnosti u 2021., gospodarski izgledi su se pogoršali tijekom 2022. zbog pojačanih inflatornih pritisaka i eskalacije geopolitičkih neizvjesnosti, pri čemu je neizvjesnost koja proizlazi iz pandemije zamijenjena onom koja proizlazi iz ratnog sukoba u Ukrajini i pratećeg šoka na tržištu energenata. S druge strane, na otpornost financijskog sustava povoljno je djelovalo gotovo potpuno uklanjanje valutnog rizika zbog ulaska Republike Hrvatske u europodručje predviđenog za siječanj 2023., ali i visoka likvidnost, kapitaliziranost i profitabilnost bankarskog sektora koje bi se mogle dodatno povećati u uvjetima rasta kamatnih stopa.

Rastući inflatorni pritisci potaknuli su Europsku središnju banku na pooštavanje monetarne politike tijekom 2022., no porast ključnih kamatnih stopa dosad je imao vrlo blag i ograničen učinak na Republiku Hrvatsku. Iako bi prijenos strožih uvjeta financiranja na domaće tržište mogao donekle biti ublažen i odgođen zbog vrlo visokih viškova likvidnosti koji su dodatno porasli nakon prilagodbe monetarnog instrumentarija povezanog s ulaskom Republike Hrvatske u europodručje, s očekivanim daljnjim pooštavanjem monetarne politike taj bi učinak ipak mogao jačati.

Očekivani rast kamatnih stopa izdvaja se kao glavni rizik za sposobnost uredne otplate duga kućanstava. Razmjerno visok udio kredita s fiksnom kamatnom stopom u ukupnim kreditima i zakonska ograničenja maksimalnih dopuštenih kamatnih stopa donekle štite kućanstva od kamatnog rizika. No, utjecaj ograničenja kamatnih stopa mogao bi postupno slabjeti ako se pojača prelijevanje viših ključnih kamatnih stopa na aktivne i pasivne kamatne stope banaka, pa stoga onda porastu i zakonska ograničenja kamatnih stopa. U tom bi scenariju najsnažnije porastao teret otplate duga za dužnike s kreditima duge ročnosti. Usto, rastući troškovi života dodatno smanjuju otpornost kućanstava na potencijalne nepovoljne šokove.

Poslovanje nefinancijskih poduzeća oporavilo se tijekom 2022. godine, pri čemu je ukupan broj poduzeća u Hrvatskoj porastao najsnažnije u posljednjih pet godina, i to uz veći broj izlazaka poduzeća s tržišta. Poskupljenje energenata i sirovina snažno je povećalo materijalne troškove poslovanja nefinancijskih poduzeća i potrebe za financiranjem obrtnoga kapitala, osobito u energetsom sektoru. Poduzeća su se najviše financirala kreditima banaka, i to od sredine godine

uz sve više kamatne stope, iako je njihov porast bio manje izražen nego u članicama europodručja i osobito u odnosu na usporedive zemlje iz srednje i istočne Europe. No, povoljan utjecaj rasta prihoda nadvladao je rast troškova poslovanja i viših kamatnih stopa.

Ubrzanje rasta cijena stambenih nekretnina, koje su se nastavile odvajati od ekonomskih fundamenata, te ubrzanje bankovnog kreditiranja privatnoga nefinancijskog sektora nastavili su povećavati cikličke systemske i tijekom 2022. godine. Na nastavak jačanja uzlazne faze financijskog ciklusa, uz blago povećanje rasta stambenih kredita kućanstvima i ubrzanje snažnog rasta cijena stambenih nekretnina, djelovalo je izrazito jačanje kreditiranja poduzeća u uvjetima rasta troškova energije i sirovina. Kako bi dodatno pojačao otpornost kreditnih institucija u takvim okolnostima, HNB je tijekom 2022. najavio povećavanje protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala (u nastavku teksta: PCK) s 0% pa će sve kreditne institucije od ožujka 2023. morati održavati stopu PCK-a od 0,5%.

Domaći bankovni sustav ostao je visoko kapitaliziran (sa stopom ukupnoga kapitala od gotovo 25% na kraju 2022.) i likvidan (uz koeficijent likvidonosne pokrivenosti od preko 200%). Brza sanacija domaće banke u posrednom ruskom vlasništvu tijekom prvog tromjesečja 2022. ublažila je rizike za financijsku stabilnost proizišle iz neposredne reputacijske zaraze nakon ruske invazije na Ukrajinu i uvođenja sankcija Rusiji. U sljedećem razdoblju banke bi mogle povećati prihode zbog rasta kamatnih stopa, što jača njihovu otpornost unatoč očekivanom porastu kreditnog rizika. S druge strane, uvođenjem eura banke će trajno izgubiti dio mjenjačkih i deviznih prihoda, ali će ostvariti i koristi u obliku uklanjanja najvećeg dijela valutnog rizika te smanjenja regulatornog troška.

Turbulentna tržišna i makroekonomska kretanja koja su obilježila 2022. utjecala su i na pogoršanje kretanja na financijskim tržištima, što se uglavnom pripisuje pooštavanju uvjeta financiranja te pogoršanom raspoloženju investitora. Navedeno je rezultiralo korekcijom vrednovanja financijskih instrumenata u okružju povišene kolebljivosti. U takvim se okolnostima izloženost sektora financijskih usluga sistemskim rizicima blago povećala te se na kraju 2022. nalazila na povišenim razinama. Istodobno se imovina sektora financijskih usluga smanjila za -1,9% u odnosu na kraj 2021. te je iznosila 235,6 mlrd. kuna.

Najviše se smanjila imovina investicijskih fondova, za 5,2 mlrd. kuna (24,1%), na koju je, uz već spomenute tržišne pritiske, dodatno negativno utjecao i poljuljano domaće investicijsko raspoloženje. Najsnažniji pritisci ulagatelja na isplate sredstava zabilježeni su u prvom tromjesečju, sa zaoštavanjem geopolitičkih odnosa i s početkom rata u Ukrajini, dok su u ostatku godine ti pritisci bili prigušeni, ali još uvijek na povišenim razinama. Pod najvećim su pritiskom, kao i u prethodnom valu otkupa izazvanom izbijanjem epidemije početkom 2020., bili veličinom najzastupljeniji, obveznički fondovi. Unatoč navedenom naletu ulagatelja likvidnosni pritisci na investicijske fondove uspješno su amortizirani prije svega zbog vrlo visokih zaliha likvidnosti domaćih UCITS fondova. Opisane okolnosti značajno su utjecale na njihovu profitabilnost, pa su tako sve kategorije fondova zabilježile negativne prinose, pri čemu su ostvareni prinosi odražavali stupanj rizičnosti.

Slično kao i kod investicijskih fondova, tržišna kretanja značajno su se odrazila i na neto imovinu mirovinskih fondova. Nakon njezina smanjenja u prva tri tromjesečja 2022., djelomični oporavak tržišnih pokazatelja u posljednjem tromjesečju 2022. gotovo je u cijelosti kompenzirao pad

imovine, pa je na kraju 2022. neto imovina mirovinskih fondova bila tek za 0,5% manja u odnosu na kraj 2021. Spomenuta nepovoljna tržišna kretanja odrazila su se tijekom 2022. na gotovo sve klase financijske imovine kroz rast kolebljivosti i rekordne korekcije cijena u višegodišnjem razdoblju, što se očitovalo i u negativnim prinosima svih kategorija mirovinskih fondova.

Ukupna zaračunata bruto premija društava za osiguranje na kraju 2022. porasla je za 8,2% u odnosu na 2021. godinu. Rast premije bio je praćen rastom šteta koje su na kraju 2022. bile za 5,7% veće u odnosu na 2021. Nepovoljna tržišna kretanja i inflatorni pritisci nisu se značajnije odrazili na operativnu profitabilnost društava za osiguranje, dok je njihova sveobuhvatna dobit, posebice u segmentu životnih osiguranja, značajno smanjena. Unatoč tome, tijekom 2022. očuvana je zadovoljavajuća kapitaliziranost osiguravateljskog sektora pa je medijalni SCR omjer krajem 2022. iznosio 188,0%, što je značajno iznad regulatorno propisane granice. Iako se tijekom 2022. nastavio višegodišnji trend smanjivanja likvidnosti domaćeg sektora osiguranja, likvidnost sustava ostala je na vrlo visokim razinama, te je udio likvidne imovine u ukupnoj na kraju 2022. iznosio 62,0%.

Gospodarski rast i dobra turistička sezona odrazili su se na porast vrijednosti novih ugovora društava za lizing, koja je u 2022. porasla za 29,4% u odnosu na prethodnu godinu. Istodobno je vrijednost aktivnih ugovora bila za 12,1% viša u odnosu na prethodnu godinu. Profitabilnost društava za lizing na kraju 2022., mjerena povratom na prosječnu imovinu, smanjena je za 0,45 p. b. u odnosu na 2021., te je iznosila 1,6 %, a to je posljedica prvenstveno povećanja operativnih troškova poslovanja.

MJERE MAKROBONITETNE POLITIKE U 2022. GODINI

a) Makrobonitetne aktivnosti HNB-a

Propisani kombinirani zaštitni sloj kapitala ostao je nepromijenjen tijekom 2022. u rasponu između 4% i 6% ukupnog iznosa izloženosti riziku, ovisno o sistemskoj važnosti pojedine kreditne institucije. Sve kreditne institucije primjenjivale su zaštitni sloj za očuvanje kapitala od 2,5 postotnih bodova, PCK od 0 postotnih bodova i zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik od 1,5 postotnih bodova. Na to se ostalim sistemski važnim kreditnim institucijama (u nastavku teksta: OSV) pribraja i odgovarajući dodatni zaštitni sloj kapitala koji je iznosio do najviše 2 postotna boda.

U prosincu 2022. provedeno je i redovito godišnje preispitivanje sistemske važnosti kreditnih institucija i potrebnoga zaštitnog sloja kapitala za institucije koje su određene kao sistemski važne. Kao i prethodne godine, identificirano je sedam OSV kreditnih institucija. Ovisno o pokazateljima sistemske važnosti određena je stopa zaštitnog sloja kapitala u rasponu od 0,5% do 2% ukupnog iznosa izloženosti riziku, pri čemu je za dvije sistemski važne institucije stopa smanjena s 2% na 1,5%.

Kako bi se pravodobnim izdvajanjem kapitala ojačala otpornost banaka u uvjetima uzlazne faze financijskog ciklusa, HNB je u prvom tromjesečju 2022. najavio podizanje stope PCK-a sa dosadašnjih 0% na 0,5% s primjenom od 31. ožujka 2023. Navedeno je prvo podizanje stope od uvođenja primjene ovoga zaštitnog sloja 2016. godine. S obzirom na nastavak uzlazne faze financijskog ciklusa koju prati rast cikličkih sistemskih rizika, HNB je i drugi put, u prosincu

2022., najavio podizanje stope PCK-a na 1%, s početkom primjene 31. prosinca 2023. Na razvoj cikličkih sistemskih rizika u 2022. najviše su utjecali ubrzanje rasta cijena stambenih nekretnina uz nastavak rasta stambenoga kreditiranja, kao i daljnje ubrzanje kreditiranja nefinancijskih poduzeća, osobito iz sektora energetike. Veći zaštitni sloj kapitala povećat će prostor za djelovanje HNB-a s ciljem podupiranja poslovanja i kreditne aktivnosti banaka u slučaju materijalizacije sistemskih rizika. Povećani kapitalni zahtjevi ne bi trebali nepovoljno utjecati na trošak i dostupnost bankovnog kreditiranja, jer su kreditne institucije likvidne i profitabilne te na razini sustava održavaju znatne viškove kapitala.

U drugom tromjesečju 2022. ponovno je provedena analiza značajnosti trećih zemalja za bankovni sustav Republike Hrvatske. Značajne treće zemlje utvrđene su u skladu s odredbama Odluke ESRB-a o procjeni značajnosti trećih zemalja za bankarski sustav Unije u odnosu na priznavanje i određivanje stopa PCK-a (ESRB/2015/3). Kao materijalno značajne treće zemlje za bankovni sustav Republike Hrvatske, zbog izloženosti koje domaće banke imaju prema tim zemljama, utvrđene su kao i u prethodnoj godini Bosna i Hercegovina i Crna Gora. Analizom je utvrđeno kako u tim zemljama nije postojao rizik prekomjernoga kreditnog rasta koji bi zahtijevao poduzimanje regulatornih mjera prema hrvatskim bankama izloženima tim tržištima.

U svrhu potpore analize sistemskih rizika i provedbe makrobonitetne politike provedeno je i ispitivanje otpornosti kreditnih institucija u stresnom scenariju, koji je pretpostavio dugotrajne inflatorne pritiske uz postupni porast kamatnih stopa i razmjerno nepovoljna gospodarska kretanja u trogodišnjem razdoblju. Njime je potvrđena otpornost bankovnog sustava na malo vjerojatne, ali moguće šokove, pri čemu je visoka razina akumuliranoga kapitala koji kreditne institucije održavaju i iznad zakonskih minimalnih zahtjeva, presudna za očuvanje stabilnosti sustava.

Uz kontinuiranu analizu i nadzor sistemskih rizika HNB je tijekom 2022. nastavio raditi i na unaprjeđivanju alata za analizu rizika i metodologije za kalibraciju mjera makrobonitetne politike kao i na razvoju novih izvora podataka. Tako se kontinuirano unaprjeđivao sustav prikupljanja podataka o uvjetima kreditiranja potrošača na razini svakoga odobrenog kredita. Osim toga, provedene su i pripreme za uvođenje sustava izvješćivanja AnaCredit koji otpočinje s radom nakon ulaska u europodručje. Njime će se prikupljati dodatni granularni podaci o kreditiranju pravnih osoba, što će omogućiti upotpunjavanje podataka o rizicima za banke koji su povezani s tržištem poslovnih nekretnina.

b) *Makrobonitetne aktivnosti Hanfe*

U svrhu kontinuiranog praćenja promjene sistemskih rizika, odnosno sposobnosti sektora financijskih usluga da podnese neočekivane gubitke koje bi materijalizacija sistemskih rizika mogla generirati i tako ugroziti stabilnost sustava, u 2022. provelo se redovno godišnje testiranje otpornosti sektora financijskih usluga na stres. Rezultati provedene vježbe pokazali su da bi u zamišljenom stresnom scenariju koji se zasniva na pretpostavci produljenog razdoblja visoke inflacije u kombinaciji s anemičnim ili vjerojatnije negativnim gospodarskim rastom, agregatna otpornost cijelog sektora financijskih usluga ostala zadovoljavajuća, iako bi profitabilnost određenih dijelova sustava mogla biti ugrožena.

Osim toga, tijekom 2022. Hanfa je nastavila razvijati i unaprjeđivati svoj makrobonitetni instrumentarij za identifikaciju i upravljanje sistemskim rizicima pa je tako izrađena metodologija

za ocjenu sistemski važnih institucija u sektoru financijskih usluga. Na temelju pokazatelja iz pet kategorija sistemske značajnosti (veličina, međupovezanost, kompleksnost, zamjenjivost i prekogranična aktivnost) identificirane su sistemski značajne institucije u segmentu društava za osiguranje, društava za lizing, društava za upravljanje investicijskim fondovima i investicijskih društava. Takve će se informacije u sljedećem razdoblju integrirati s procesom planiranja i provođenja mikrobonitetnog nadzora, kao i sa sanacijskim procesima i planovima čime će se dodatno unaprijediti Hanfin sustav upravljanja rizicima.

U skladu s člankom 25. Direktive 2011/61/EU i Smjernicama o članku 25. Direktive 2011/61/EU Hanfa je u 2022. analizirala i rizike povezane s potencijalnim prekomjernim korištenjem financijske poluge alternativnih investicijskih fondova. Analizom podataka za kraj 2021. utvrđeno je kako u Hrvatskoj nije postojao nijedan fond (ili grupa fondova) čije korištenje financijske poluge pridonosi povećanju sistemskog rizika u financijskom sustavu, rizika poremećaja na tržištu ili rizika za dugoročni gospodarski rast. Stoga nisu uvedena ograničenja razine financijske poluge. Ovakvu će analizu na godišnjoj razini Hanfa provoditi i u sljedećem razdoblju.

c) *Usklađivanje s preporukama i smjernicama ESRB-a*

ESRB je u veljači 2022. objavio Upozorenje vezano uz srednjoročne ranjivosti u sektoru stambenih nekretnina, koje bi mogle negativno utjecati na stabilnost financijskog sustava u Republici Hrvatskoj (ESRB/2021/13). Osnovne ranjivosti koje je ESRB identificirao odnose se na ubrzani rast stambenih kredita i naznake precijenjenosti stambenih nekretnina, u odsutnosti eksplicitnih makrobonitetnih mjera usmjerenih na korisnike kredita. Uz ocjenu o umjerenosti razini ranjivosti navode se aktivnosti koje je Hrvatska dosad poduzela u vezi s ublažavanjem rizika povezanih s tržištem nekretnina, a obuhvaćaju makrobonitetne mjere zasnovane na dodatnim zahtjevima usmjerenima na kapital banaka, implicitno ograničenje otplate duga i dohotka, uvođenje zakonske osnove za mjere usmjerene na korisnike kredita te prikupljanje granularnih podataka o uvjetima kreditiranja u skladu s Preporukom ESRB-a. Bez obzira na nisku zaduženost kućanstava i visoku kapitaliziranost bankarskog sektora, ESRB napominje kako bi uvođenje makrobonitetnih mjera usmjerenih na korisnike kredita djelovalo komplementarno s postojećim mjerama zasnovanim na kapitalu s ciljem ublažavanja rasta sistemskih rizika povezanih s istodobnim rastom stambenoga kreditiranja i cijena nekretnina. Osim za Republiku Hrvatsku, upozorenja su izrečena i za Bugarsku, Mađarsku, Lihtenštajn i Slovačku. Preporuke, u kojima ESRB uz identifikaciju ranjivosti savjetuje i primjenu mjera za njihovo ublažavanje, upućene su Austriji, Češkoj i Nizozemskoj (Slika 6.). U priopćenju ESRB-a posebno su spomenute zemlje koje su preporuke primile i u prethodnom ciklusu ESRB-ove analize iz 2019. (Švedska, Nizozemska, Luksemburg, Finska i Njemačka), a koje nisu makrobonitetnim mjerama na adekvatan način riješile identificirane rizike ili su se u međuvremenu faktori koji utječu na procjenu pogoršali.

ESRB je u prvoj polovini 2022. preporučio uzajamnu primjenu (tzv. reciprocitet) nekoliko novih nacionalnih mjera makrobonitetne politike, što su zatražile Nizozemska, Litva i Belgija, a koje HNB u tom trenutku nije propisao jer su predmetne izloženosti domaćih kreditnih institucija bile ispod propisanih pragova (na temelju načela *de minimis*). Naime, redovita analiza podataka o hrvatskom bankovnom sustavu pokazala je da na dan 31. prosinca 2021. domaće kreditne

institucije nisu imale značajnih izloženosti ni u jednoj od ove tri zemlje, a koje bi zahtijevale uzajamno priznavanje navedenih mjera. Nizozemska središnja banka zatražila je uzajamno priznavanje mjere kojom se propisuje minimalni prosječni ponder rizika za izloženosti prema fizičkim osobama osigurane stambenim nekretninama u Nizozemskoj u ovisnosti o omjeru iznosa kredita i vrijednosti nekretnine u zalogu (LTV omjer). Tako se za svaku takvu izloženost dodjeljuje ponder rizika od 12% na dio kredita koji ne prelazi 55% tržišne vrijednosti nekretnine koja je predmet zalogu te ponder od 45%, koji se dodjeljuje preostalom dijelu kredita. Litva i Belgija zatražile su uzajamno priznavanje sektorskoga zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik za izloženosti osigurane stambenim nekretninama. U Litvi se stopa zaštitnog sloja za sistemski rizik od 2% primjenjuje na sve izloženosti prema fizičkim osobama rezidentima u Republici Litvi koje su osigurane stambenim nekretninama. U Belgiji se sektorski zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik od 9% primjenjuje na izloženosti fizičkim osobama osigurane stambenim nekretninama u Belgiji za kreditne institucije koje primjenjuju pristup zasnovan na internim rejting-sustavima (IRB).

Također, u srpnju 2022. ukinuta je Odluka o uzajamnom priznavanju belgijske mjere makrobonitetne politike¹. Uzajamnim priznavanjem navedene mjere bila je propisana uzajamna primjena dodatnog pondera rizika za izloženosti kreditnih institucija koje za izračun regulatornoga kapitala primjenjuju pristup zasnovan na internim rejting-sustavima (u nastavku teksta: IRB pristup) na osnovi kredita odobrenih stanovništvu koji su osigurani stambenim nekretninama koje se nalaze u Belgiji. Budući da Odluka više nije na snazi u zemlji donošenja, kao i da navedena mjera više nije na popisu mjera koje ESRB preporučuje za uzajamno priznanje u drugim državama članicama², bilo je potrebno Odluku staviti izvan snage.

Nadalje, HNB je sredinom rujna donio Odluku o nepriznavanju uzajamne primjene makrobonitetne mjere koju je donijela Njemačka, a koju je ESRB preporučio za uzajamnu primjenu, jer izloženosti domaćih kreditnih institucija ne prelaze propisani prag značajnosti. Njemačko savezno tijelo za financijski nadzor u travnju 2022. donijelo je mjeru kojom određuje stopu zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik od 2% na sve izloženosti pravnim i fizičkim osobama osigurane stambenim nekretninama u Njemačkoj.

Hanfa je nastavila aktivno postupati po obvezama iz Preporuke o identifikaciji pravnih osoba (ESRB/2020/12), pa je tako tijekom 2022. izmijenjen niz pravilnika o registrima u koje se kao jedan od podataka koji subjekt nadzora dostavlja Hanfi uvršćeva identifikator LEI.

Hanfa i HNB nastavili su na tromjesečnoj frekvenciji prikupljati podatke o odobrenim moratorijima kreditnih institucija i društava za lizing, o kojima je HNB zajedno s podacima o ostalim mjerama potpore tijekom pandemije, prikupljenim od Ministarstva financija i HZZ-a, izvještavao ESRB prema traženoj izvještajnoj strukturi sve do srpnja 2022., kada je ESRB prestao

¹ Na temelju Preporuke Europskog odbora za sistemske rizike od 16. srpnja 2018. o izmjeni Preporuke ESRB/2015/2 o procjeni prekograničnih učinaka mjera makrobonitetne politike i o dobrovoljnoj uzajamnosti za mjere makrobonitetne politike (ESRB/2018/5) (»Narodne novine«, br. 41/2019.)

² Preporuka Europskog odbora za sistemske rizike od 30. ožujka 2022. o izmjeni Preporuke ESRB/2015/2 o procjeni prekograničnih učinaka mjera makrobonitetne politike i o dobrovoljnoj uzajamnosti za mjere makrobonitetne politike (ESRB/2022/3)

s prikupljanjem podataka. ESRB je na temelju izvješća ocijenio Hrvatsku u potpunosti usklađenom s Preporukom.

PREDSJEDNIK VIJEĆA
ZA FINACIJSKU STABILNOST
GUVERNER
HRVATSKE NARODNE BANKE

Boris Vujčić

Ur. broj: 027-05-09/08-05-23/BV

Zagreb, 8. svibnja 2023.

Dodaci Izvještaju:

Tablica 1. Pregled makrobonitetnih mjera po zemljama članicama Europske unije, na Islandu i u Norveškoj

	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	ES	FI	FR	GR	HR	HU	IE	IS	IT	LT	LU	LI	LV	MT	NL	NO	PL	PT	RO	SE	SI	SK	UK		
Zaštitni sloj kapitala i likvidnosti																																	
ZS (ok)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
ZS (pck) u primjeni (%)	0	0	2,00	0	2,00	0,75	2,00	1,00	0	0	0	0	0	0	0	2,00	0	1,00	0,50	0	0	0	0	2,00	0	0	0,50	1,00	0	1,00	0		
ZS (pck) u najavi (%)			0,50	2,50		2,50	1,50			1,00		1,00	0,50	1,00									1,00	2,50			1,00	2,00	0,50	1,50	2,00		
ZS (gsv)						x			x		x						x						x									x	
ZS (osv)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
ZS (ssr)	x		x				x						x	x		x							x	x	x		x	x					
Sektorski ZS (ssr)		x				x												x		x										x			
Omjeri likvidnosti														x										x	x			x					
Limiti za prudencijalne omjere																																	
DSTI	x			x	x			x			x			x		x		x			x	x			x	x	x			x	x		
DT/VTI					x		x								x						x			x							x	x	
LTD																															x		
LTV	x	x		x	x		x	x		x				x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Amortizacija kredita					x															x				x					x			x	
Dospijeće kredita	x				x			x			x								x			x	x	x		x	x	x		x	x		
Ostale mjere																																	
Stup 2		x		x																			x								x		
Ponderi rizika								x		x			x		x				x		x	x	x	x	x	x		x	x	x		x	
LGD																									x								
Testiranje osjetljivosti/otpornosti na stres			x	x	x					x						x									x								x
Ostalo	x		x		x		x				x		x	x	x								x			x		x	x	x	x	x	

Isključenje od odgovornosti: informacije dostupne HNB-u

Napomena: Navedene su mjere koje su u skladu s europskom regulativom, odnosno Uredbom (EU) br. 575/2013 o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva (CRR) te Direktivom 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima (CRD IV). Popis kratica s objašnjenjima nalazi se na kraju publikacije. Zelenom bojom označene su mjere koje su dodane ili promijenjene u odnosu na prethodnu verziju tablice. Svijetlocrvenom bojom označene su mjere koje su zemlje bile otpustile kao odgovor na krizu izazvanu pandemijom korona-virusa, a koje do 1. veljače 2023. još nisu ponovno stupile u primjenu.

Izvori: ESRB; HNB; notifikacije središnjih banaka i mrežne stranice središnjih banaka zaključno s danom 1. veljače 2023.

Za detaljnije podatke vidi: https://www.esrb.europa.eu/national_policy/html/index.en.html i

<https://www.esrb.europa.eu/home/coronavirus/html/index.en.html>.

Tablica 2. Provedba makrobonitetne politike i pregled makrobonitetnih mjera u primjeni u Hrvatskoj u 2022.

Mjera	Primarni cilj	Godina uvođenja	Opis	Temelj za standardne mjere u pravu Unije	Datum aktivacije	Učestalost revizije
Makrobonitetne mjere koje je provodio HNB prije uvođenja CRD-a IV						
Prije uvođenja CRD-a IV HNB se koristio različitim mjerama makroprudencijalne prirode od kojih su najvažnije navedene i opisane u:						
a) Galac, T. i Kraft, E. (2011.): http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-5772						
b) Vujičić, B. i Dumičić, M. (2016.): https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap86l.pdf						
Makrobonitetne mjere predviđene CRD-om i CRR-om koje provodi tijelo nadležno za provedbu makrobonitetne politike						
ZS (ok)	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	2014.	Rano uvođenje: na razini od 2,5%	CRD, čl. 160. (6.)	1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
		2015.	Mala i srednja investicijska društva izuzeta iz obveze održavanja zaštitnog sloja za očuvanje kapitala	CRD, čl. 129. (2.)	17. 7. 2015.	Diskrecijska odluka
ZS (pck)	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1 i provedbom Preporuke ESRB/2014/1	2015.	Stopa ZS (pck) 0%; u najavi stopa ZS(pck) od 0,5% od 31.3.2022. te 1% od 31.12.2023.	CRD, čl. 136.	1. 1. 2016.	Tromjesečno
		2015.	Mala i srednja investicijska društva izuzeta iz obveze održavanja protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala	CRD, čl. 130. (2.)	17. 7. 2015.	Diskrecijska odluka
ZS (osv)	Ograničiti sistemski učinak neusklađenih poticaja radi smanjenja moralnog hazarda u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	2015.	Krajem 2022. reispitivanjem je utvrđeno sedam OSV-a s odgovarajućim stopama zaštitnog sloja kapitala: 2,0% za OSV: Zagrebačka banka d.d., Zagreb, Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb (efektivno 1,75%), Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka; 1,5% za Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb, OTP banka Hrvatska d.d., Split; 0,5% za OSV: Addiko Bank d.d., Zagreb, Hrvatska poštanska banka d.d., Zagreb.	CRD, čl. 131.	1. 2. 2016.	Jednom godišnje

ZS (ssr)	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	2014.	Dvije stope ZS (ssr) (1,5% i 3%) primijenjene su na dvije podgrupe banaka (tržišni udio < 5%, tržišni udio ≥ 5%). Primijenjeno na sve izloženosti.	CRD, čl. 133.	19. 5. 2014.	Jednom godišnje
		2017.	Visina dviju stopa ZS (ssr) (1,5% i 3%) i primjena na sve izloženosti ostaju nepromijenjene. Odlukom (NN, br. 78/2017.) izmijenjen je način utvrđivanja dviju podgrupa na koje se ZS (ssr) primjenjuje. Podgrupe se utvrđuju izračunom pokazatelja prosječnoga trogodišnjeg udjela imovine kreditne institucije ili grupe kreditnih institucija u ukupnoj imovini nacionalnoga financijskog sektora (pokazatelj < 5%, pokazatelj ≥ 5%). Preispitivanjem u 2019. utvrđeno je da visina stopa za dvije podgrupe ostaje nepromijenjena.	CRD, čl. 133.	17. 8. 2017.	Najmanje jednom u dvije godine
		2020.	Odlukom (NN 144/20) određena je jedinstvena stopa ZS(ssr) u visini od 1,5 % ukupnog iznosa izloženosti. Buduci da se zaštitni sloj za sistemski važne institucije i za strukturni sistemski rizik s primjenom ZIDZOKI-ja počinju zbrjati, više ne postoji potreba da se sistemski rizici koji proizlaze iz veličine pojedinih kreditnih institucija i koncentracije bankarskog sektora pokrivaju višom stopom zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik jer će se ti rizici pokrivati zaštitnim slojem za ostale sistemski važne kreditne institucije.	CRD V, čl. 133.	29.12.2020.	Najmanje jednom u dvije godine
Ponderi rizika za izloženosti osigurane hipotekom na stambenim nekretninama	Rast kredita i zaduženosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	2014.	Strože definiranje stambenih nekretnina za primjenu povlaštenih pondera rizika (npr. vlasnik ne može imati više od dvije stambene nekretnine, izuzimaju se kuće za odmor, potreba uvođenja kategorije stambenih objekata u kojima stanuju vlasnici ili najmoprimci).	CRR, čl. 124., 125.	1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
Ponderi rizika za izloženosti osigurane hipotekom na poslovnim nekretninama	Smanjenje i sprječavanje pretjerane ročne neusklađenosti i tržišne nelikvidnosti u skladu s Preporukom ESRB/2013/1	2014.	HNB je izdao preporuku bankama (pravno neobvezujuća mjera) o izbjegavanju uporabe pondera rizika od 50% za izloženosti osigurane poslovnim nekretninama u uvjetima niske tržišne likvidnosti.	CRR, čl. 124., 126.	1. 1. 2014.	Diskrecijska odluka
		2016.	Odluka o višim ponderima rizika za izloženosti osigurane hipotekom na poslovnim nekretninama; ponder rizika 100% (zanjenjuje preporuku HNB-a iz 2014., odnosno efektivno je povećan s 50%)	CRR, čl. 124., 126.	1. 7. 2016.	Diskrecijska odluka

Napomena: Popis kratica s objašnjenjima nalazi se na kraju publikacije. Zelenom bojom označene su mjere koje su dodane u odnosu na prethodni broj Makroprudencijalne dijagnostike.

Izvor: HNB

Popis kratica u dodacima izvještaju

CHF	švicarski franak
CRD	Direktiva 2013/36/EU o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom Nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima
CRR	Uredba (EU) br. 575/2013 o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva
čl.	članak
d.d.	dioničko društvo
DSTI	pokrivenost otplata duga prihodima (engl. <i>debt-service-to-income ratio</i>)
ESRB	Europski odbor za sistemske rizike
EU	Europska unija
HNB	Hrvatska narodna banka
HRK	kuna
LGT	ponderi rizika i gubitak zbog nastanka statusa neispunjavanja obveza (engl. <i>loss-given-default</i>)
LTD	pokrivenost kredita depozitima (engl. <i>loan-to deposit-ratio</i>)
LTI	pokrivenost kredita prihodima (engl. <i>loan-to income-ratio</i>)
LTV	pokrivenost kredita vrijednošću kolaterala (engl. <i>loan-to value-ratio</i>)
ZS (gsv)	zaštitni sloj za globalne sistemski važne institucije (engl. <i>global systemically important institution buffer</i>)
ZS (ok)	zaštitni sloj za očuvanje kapitala (engl. <i>capital conservation buffer</i>)
ZS (osv)	zaštitni sloj za ostale sistemski važne institucije (engl. <i>other systemically important institutions buffer</i>)
ZS (pck)	protuciklički zaštitni sloj (engl. <i>countercyclical capital buffer</i>)
ZS (ssr)	zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik (engl. <i>structural systemic risk buffer</i>)

Dvoslovne oznake za zemlje

AT	Austrija	IT	Italija
BE	Belgija	LT	Litva
BG	Bugarska	LV	Letonija
CY	Cipar	LU	Luksemburg
CZ	Češka	MT	Malta
DE	Njemačka	NL	Nizozemska
DK	Danska	NO	Norveška
EE	Estonija	PL	Poljska
ES	Španjolska	PT	Portugal
FR	Francuska	RO	Rumunjska
GR	Grčka	SE	Švedska
HR	Hrvatska	SI	Slovenija
HU	Mađarska	SK	Slovačka
IE	Irska	UK	Ujedinjena Kraljevina
IS	Island		